

KITEKINTÉS

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓ, DOKUMENTÁCIÓ ÉS A FID*

HEGEDŰS PÉTER

I.

Jelenlegi középtávra szóló programjában a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) az alább felsorolt területeket kezeli kiemelten:

- az információtudomány elméleti és lingvisztikai alapjai;
- információfeldolgozás és az ezzel kapcsolatos technikai fejlemények;
- az információs szakemberek és az információ felhasználóinak oktatása és képzése;
- információs rendszerek és hálózatok tervezése, vezetése;
- az információ felhasználóinak szükségletei és szokásai.

E programba illeszkedett az információtudomány patinás nemzetközi szakmai szervezetének 42. Kongresszusa, amelyet 1984. szeptember 24 és 27. között Hágában rendeztek, *"Az információ felhasználása a változó világban"* címmel. A Kongresszus az információs és dokumentációs területet érintő változások fényében három fő trendet állapított meg:

- erősödik a felhasználók felé irányuló figyelem, azaz a hangsúly az információ kínálata felől az információ kereslete felé tolódik el;
- az előbbi trenddel összefüggésben növekszik a közgazdasági megközelítések gyakorisága az információk átadási folyamatának vizsgálatában, s mind gyakrabban érzékelhetők a kialakulóban lévő információs piac jelei;
- az információtudomány és technika innovatív fejlődése egyre újabb lehetőségeket tár fel az információ terjedésében és hasznosításában.

A Kongresszuson csaknem 60 előadást vitattak meg a világ számos – szocialista, tőkés és fejlődő – országából érkező résztvevők. A különböző szekciókban a fő téma olyan fontos dimenzióit vizsgálták, mint az információ felhasználása, illetve fel nem használása, az információ felhasználása a tudományos kutatásban (ezen belül a tudományos információ hasznosítását elemezték a résztvevők a különböző országokban), az információ mezőgazdasági, illetve ipari felhasználása, valamint a használók, illetve az információs technika legújabb eredményeinek viszonya. Az információ tudományos kutatás terén való hasznosításának témáján belül külön csoportba gyűjtötték a társadalomtudományi információval és dokumentációval foglalkozó előadásokat.

Ugyanakkor, amikor a résztvevők véleménye szerint a kongresszus szakmai sikeréhez nem fér kétség, megállapítható, hogy a különböző országcsoportok között az infor-

*Beszámoló a FID 42. Kongresszusáról és a FID Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs Bizottságának ötödik üléséről.

máció felhasználásában is hatalmas a különbség, a szakadék. Míg például egyes országokban alapvető gondot okoz az egyetemi hallgatók megfelelő színvonalú, anyanyelven íródott jegyzetekkel, tananyagokkal történő ellátása, addig a legfejlettebb országok a modern információs technológia alkalmazását tekintik a legfontosabbnak. Volt olyan előadás, amely az ötödik generációs számítógépek használatának veszélyére figyelmeztetett az információ felhasználása szempontjából.

Az alábbiakban a társadalomtudományi tájékoztatással, információval legszorosabb kapcsolatban álló előadások főbb megállapításait kíséreltem meg összefoglalni.*

M. S. Feliciano (Fülöp-szigetek) a jogi könyvtárosok szerepének fontosságát hangsúlyozta a jogi információk hatékonyabb módon történő hozzáférhetővé tételében. A különböző felhasználói kategóriák információkeresési szokásainak felmérése alapján az alábbi következtetéseket vonta le:

- az ügyvédek többsége a könyvtárakat és a jogi könyveket tartja alapvető információs forrásnak, s aktuális tájékozódásuk fő eszköze a főbb jogi folyóiratok áttekintése;
- az ügyvédek gyakran fordulnak tankönyvekhez és kézikönyvekhez munkájuk során felmerülő speciális információs igények kielégítése céljából;
- a jogi terület új kiadványairól és fejleményeiről legjobban a jogi könyvtárak képesek információkat szolgáltatni, s egyben a könyvtárak a folyamatos képzés fő eszközeit is jelentik;
- a könyvtári szolgáltatások jóval hatékonyabbak, amennyiben naprakész indexek, illetve megfelelően képzett munkaerő áll a rendelkezésükre.

A jogi tájékoztatás problémáinak megoldásában kiemelkedő fontosságú a jogi szakirodalomkutatási módszerek oktatásának bevezetése a jogi egyetemeken, valamint a jogi könyvtárak állományainak közös hasznosítása (resource sharing), s a jogi könyvtári hálózatok megeremtésére irányuló erőfeszítések fokozása.

*Földi Tamás*** (Magyarország) a magyar közgazdasági információs rendszert mutatta be előadásában. Mint ismeretes, a rendszer magját állami információs központok képezik, emellett az állami információs politika, valamint a nyereséghez és a versenyhez kapcsolódó ösztönzők is meghatározott szerepet játszanak az információs rendszer fejlesztésében. A rendszer jellemzője, hogy az információs szolgáltatások tradicionális vagy egyszerűbb formáit a döntések előkészítői veszik igénybe, ugyanakkor a döntéshozóknak a "kifinomultabb" formákra van szüksége. A gazdasági döntéshozatal információs támogatása az információs központok fontos feladata, s e területen jelenleg is komoly erőfeszítések tapasztalhatók a nem elhanyagolható pénzügyi ráfordítások megléte mellett. Az említett erőforrások még hatékonyabb felhasználása a gazdasági döntéshozatal színvonalának javítását és a tudományos információs tevékenység presztízsének növelését idézi elő.

*A Kongresszus teljes anyaga az alábbi forrásokból férhető hozzá: *The use of information in a changing world*. Ed. by A. van der Lean and A. A. Winters. Elsevier Science Publications, North Holland, Amsterdam, New York, Oxford. 1984. 469 p. és *International Forum on Information and Documentation*. vol.9. 1984. no.3. spec. issue.

**Földi Tamást a Kongresszust megelőző Közgyűlésen a FID Tanácsának tagjává választották.

A. K. Das Gupta (India) a fejlesztéstervezés statisztikai információbázisának jelentőségét vizsgálta. Az indiai statisztikai rendszer fejlődését, valamint a statisztikai információ terjesztését és módszertani, illetve intézményi kérdéseket a tervezéssel való összefüggésben elemezve megállapította, hogy Indiában viszonylag jó az adatbázisok rendszere. Ugyanakkor a nem megfelelő felhasználás és az adatgyűjtést végzők és az adatokat felhasználók közötti kapcsolat hiánya számos gondot okoz. Ennek ellenére az igények elsősorban új típusú adatok beszerzésére, összeállítására irányulnak a jelenlegi statisztikai rendszer jobb koordinációja és megfelelőbb hasznosítása helyett.

J. Hansis (NSZK) a nyugatnémet Bundestag információs rendszerét mutatta be. A rendszer fejlődési szakaszainak, dokumentációs modelljének, főbb összetevőinek és műszaki feltételeinek ismertetését követően azt a következtetést vonja le, miszerint a telekommunikáció gyors fejlődése és a decentralizált adatfeldolgozás lehetőségei olyan komplex rendszer kialakítását teszi lehetővé, amely a parlamenti munka mindenfajta általános és speciális igényét kielégíti.

Az új műszaki eredmények következményeit elemezve *W. Krumholz* (NSZK) megállapította, hogy az új technika elsősorban azokban az információs folyamatokban hasznos, ahol nagyobb mennyiségű adatot/információt gyorsabban lehet a felhasználóhoz továbbítani. Az ilyen típusú szolgáltatások az információs piacnak azon szegmentumán lesznek uralkodók, amelyek az intellektuális tervezési képességek továbbfejlesztését segítik. Az információs folyamat más olyan fázisaiban, ahol elsődleges az adatok és az információk minőségének biztosítása, a technikai eredmények egyelőre nem kecsegtetnek túl sok reménnyel. A jelenlegi technikai vívmányok nem teszik lehetővé a felhasználóknak az információs folyamatban való intellektuális részvételét, s a felhasználók gyakran nehezen tudják követni azokat a komplex eljárásokat, amelyeket a mesterségesen rájuk kényszerített információs igényeiken túlmenő információs szükségleteik kielégítéséhez kellenek.

G. Kumar (India) a használók képzésének módszertani kérdéseit elemezte előadásában. Az indiai társadalomtudományi szakemberek információkeresési szokásait elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a rendelkezésre álló információknak csupán a töredéke kerül felhasználásra. Úgy véli, hogy a felhasználók dinamikus képzése e helyzetben jelentős mértékben változtathat. Amennyiben az egyetemi könyvtárak pl. fokozzák nevelő-oktató szerepüket, az oktatók szorosabban működnek együtt a könyvtárakkal, s a könyvtárosok szolgáltatáspolitikájukban a specifikus szolgáltatásokat helyezik előtérbe, a felhasználók részvétele is intenzívebbé válik az információs igények kielégítésében.

J. Meyriat (Franciaország) abból a feltevésből indult ki elemzésében, hogy a társadalomtudományi szakemberek és kutatók munkájuk során nagy mértékben támaszkodnak a szakirodalmi információra. Különösen az empirikus ágazatokban a kutatók intenzíven használják a statisztikai adatokat és egyéb adatbankokat, amennyiben ezt anyagilag megengedhetik maguknak. A dokumentációs szolgáltatások felhasználóiként a társadalomtudományok kutatói más tudományterületeken dolgozókhöz hasonló magatartást tanúsítanak. A primér információkat tekintve előnyben részesítik a könyveket a folyóirat-cikkekkal szemben, s nagy jelentőséget tulajdonítanak a nem tudományos jellegű dokumentumoknak, a szűk publicitású irodalomnak stb. Mivel a kutatások alapja gyakran a

dokumentumok szövege, a társadalomtudományi kutatók igen hatékony szövegelemzési módszereket fejlesztettek ki.

E. F. Reid (USA) előadásában éppen ezeket a szövegelemzési módszereket illusztrálta a társadalomtudományi információs specialisták szemszögéből. A terrorizmusra vonatkozó szakirodalom elemzésére bibliometriai és tartalomelemzési eljárásokat alkalmazott. E módszerek révén azonosítani tudta a szakirodalom említett területének "magirodalmát", főbb kutatóit, koncepcióit. Az *N. Mullin*-féle elméletfejlődési modell és a szcientometriai elemzések kombinálása alapján megállapította, hogy a terrorizmus szakirodalma és kutatása egyelőre még nem felel meg teljes mértékben a döntéshozók igényeinek, s a területen dolgozó kutatók kommunikációja eltérő más társadalomtudományi területek kommunikációs típusaitól. A kombinált módszerek alkalmazását javasolta más olyan új területek szakirodalmának vizsgálatára, mint pl. a mesterséges intelligencia, a robotika és a "génmanipuláció" (genetic engineering).

II.

Eddigi gyakorlatához híven a FID Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs Bizottsága, a *FID/SD* 1984-ben is más FID rendezvényhez kapcsolódóan tartotta soros, 5. ülést. A Bizottság célja a társadalomtudományi információ és dokumentáció aktuális kérdéseinek vizsgálata, megvitatása, illetve a FID illetékes szerveinek és a FID tagországok FID Bizottságok e területekre vonatkozó javaslatainak előterjesztése volt. A vitaanyagok végleges változatait kiadványsorozatában (*FID Studies in Social Science Information and Documentation*) teszi közzé. A Bizottság részt vesz más nemzetközi szervezetekkel közösen végrehajtott projektek előkészítésében és lebonyolításában is. Tevékenységét előre meghatározott program szerint folytatja, amely programban szerepelt "Az információs piac, különös tekintettel a társadalomtudományi információra és dokumentációra" c. téma megvitatása is. Ez képezte a *FID/SD* hágai ülésének fő témáját.

A Bizottság ülésén számos országból (12) érkezett szakemberek, valamint a Társadalomtudományi Információ és Dokumentáció Európai Együttműködési Szervezete (European Co-operation in Social Science Information and Documentation), a Társadalomtudományi Információ és Dokumentáció Nemzetközi Bizottsága (International Committee for Social Science Information and Documentation) és a Könyvtári Egyesületek Nemzetközi Szövetsége (IFLA) társadalomtudományi szekciója képviselői vettek részt.

Az ülést a hágai Congresgebouw-ban a Bizottság elnöke, *Földi Tamás* nyitotta meg. A tudományos ülésen az alábbi vitaanyagok megtárgyalására került sor:

J. B. Black (Kanada): Társadalomtudományi könyvtárak és dokumentációs központok az észak-amerikai piacon;

Y. Matsuda – S. Suoh (Japán): A statisztika iránti kereslet Japánban;

H. P. Hogeweg–de Haart (Hollandia): A szerzői jogi előírások hatása a tudományos információ marketingjére és terjesztésére: a legújabb szakirodalom áttekintése;

D. A. Clarke (Nagy-Britannia): Könyvtári szolgáltatások: a bevételek elméleti lehetőségei;

Hegedűs P.: A tudományos információ gazdasági elemzése: az információs piac problémái (Magyarország példája);

R. M. Mathew (India): A társadalomtudományi információ és dokumentáció marketingje: a harmadik világgal szembeni kihívások, különös tekintettel Indiára.

Ahogy az az előadásokból kitűnt, a kialakulóban levő és egyre gyorsabban fejlődő információs piac speciális dimenzióit képezik az alkalmazott technika egyes elemei (hardver, telekommunikációs eszközök), a szoftver, a számítógépes szolgáltatások, illetve a bibliográfiai és faktográfiai adatbázisok. Emellett olyan tényezők vizsgálatára is szükség van, mint pl. a tulajdonosi és felhasználói jogok, az információért való fizetés kérdése és a felhasználói kategóriák. A fenti dimenziók és tényezők együttes vizsgálata alapján az észak-amerikai információs piacon jelenleg a következő főbb trendek érzékelhetők:

- a file-okat, adattípusokat, előállítókat tekintve egyre több adatbázis kerül kereskedelmi forgalomba;
- egyre több közvetítő, illetve információkereső szolgáltatás kezd meg működését;
- növekszik a nem Észak-Amerikában készült adatbázisokhoz való hozzáférési lehetőség;
- a kutatásokat finanszírozó intézmények egyre inkább elismerik azt, hogy az információ és dokumentáció lényeges költségeleme a különböző kutatásoknak;
- a végső felhasználó mind aktívabban kapcsolódik be a speciális információs szolgáltatások és berendezések közvetlen igénybevételébe.

A felhasználói igények és az információs szolgáltatások is gyors változáson mennek keresztül, mivel terjedőben van a számítógépekkel való bánni tudás (az ún. számítógépes "írni-olvasni tudás", a "computer literacy"). Emellett azonban olyan új kérdések is felmerülnek, mint például a számítógépes adatbázisok kiséggel történő "megcsapolása" ("downloading"), ami továbbgyűrűző hatásokat is okoz egyebek között a szerzői jog védelme terén. A tradicionális könyvtárak és dokumentációs központok számára e trendek érvényesülése azt jelenti, hogy amennyiben nem élnek az új technika által adott, s egyre növekvő lehetőségekkel, előbb-utóbb feleslegessé válhatnak. A könyvtárak előtt álló fő feladat tehát ma a gyakorlatilag korlátlan technikai lehetőségek kreatív hasznosítása.

A japán társadalomtudományi információs és dokumentációs piac speciális szegmentumát vizsgálta a vitaanyag. Mint a világ sok más országában, a számítógépek gyors terjedése Japánban is drasztikusan megváltoztatta a statisztikai információk felhasználását. E változás egyik fontos összetevője az ún. online adatbázisok interaktív használata.

Az egyes felhasználói csoportok vagy kategóriák sajátos módon használják fel a statisztikai információkat: így például a japán magánvállalatok – a felmérések szerint – elsősorban az idősoros bontású, havi adatokat, elemzéseket veszik igénybe, az elméleti szakemberek ugyanakkor az ún. strukturált adatok iránt érdeklődnek jobban. Az eltérő igények kielégítésére elengedhetetlenül szükséges a statisztikai áttekintések, jelentések és elemzések számítógépes bibliográfiai adatbázisának megteremtése. Az alapvető fontosságú statisztikai adatokat ugyanakkor faktográfiai adatbázis keretében kell a felhasználók rendelkezésére bocsátani. Bár a statisztikai jelentések adatbázisának gépi változata várhatóan a közeli jövőben nyilvános használatba kerül, egyelőre bizonytalan az, hogy a különböző

minisztériumok, főhatóságok és szakosított intézmények saját számítógépes adatbázisainak nyilvános igénybevételére sor kerülhet-e vagy sem.

Tekintettel arra, hogy ma az információt egyre inkább olyan árunak tekintik, amelynek egyáltalán nem elhanyagolható a gazdasági jelentősége, az információ felhasználását az információ "tulajdonosai" különböző eszközök révén megpróbálják szabályozni. A szerzői jog (copyright) előírásai rendkívül jelentősek a társadalomtudományi információ szempontjából, mivel az információ ára és hozzáférhetőségére komoly befolyást gyakorolnak. A szakirodalom megállapításai szerint az egyes országok szerzői joggal kapcsolatos intézkedései egyre inkább megszorítják a liberális fénymásolási és jogdíjfizetési szokásokat és előírásokat, aminek következtében a könyvtárak költségei és adminisztratív jellegű ráfordításai megnövekszenek. Úgy tűnik, hogy az információ tulajdona, piacra dobása, transzferálása és felhasználása mindinkább a jogi és a műszaki feltételektől függ a közeli jövőben. Nyilvánvalóan a kiadók és a szerzők, valamint a könyvtárosok és a végső felhasználók álláspontja a szerzői jogok kérdésében eléggé eltérő. A vitás kérdéseket tovább bonyolítják a számítógépes adatbázisokkal kapcsolatos jogvédelmi előírások hiányosságai (vö. downloading) is. Emellett megállapítható, hogy a jelenleg érvényben levő, illetve tervezett jogi intézkedések főként az elmúlt időszak információs környezetét veszik figyelembe, azaz az információs piacra döntő befolyást gyakorló technikai változásokkal nem, vagy csak alig számolnak. A szerzői jogok mai rendszere feltehetőleg csődöt mond a hatékony ellenőrzési módok hiányában és az információ reprodukálásának és felhasználásának bővülő lehetőségei folytán.

Számos országban vetődött és vetődik fel a könyvtári szolgáltatások díjazásának kérdése az egyre nehezedő gazdasági feltételek kialakulása következtében. Bár az információhoz való hozzáférést természetesen nem volna szabad korlátozni, jó néhány olyan lehetőség van, amely nemcsak bevételhez juttathatja a könyvtárakat, de korlátozza bizonyos szolgáltatások iránti túlkeresletet, vagy lehetővé teszi meghatározott szolgáltatások kényelmesebb, hatékonyabb vagy gyorsabb igénybevételét. A könyvtári szolgáltatások díjazási rendszerének fókuszpontjait elméletileg a könyvtárhasználat, a speciális szolgáltatások (pl. önálló kutatófülkék) igénybevétele, a szakbibliográfiák, a dokumentumszolgáltatási rendszerek és a számítógépes szolgáltatások jelentik. Egyes esetekben külön információs egységek létrehozása is kifizetődő lehet adott könyvtáron belül pl. előfizetési vagy bérleti díjak kikötése mellett.

A legtöbb országban még kevéssé érték meg a társadalmi, gazdasági és információpolitikai feltételek erre, a legtöbb esetben nem a könyvtári szolgáltatások igénybevételének korlátozása, hanem a használat mind több eszközzel való ösztönzése a cél.

Többek között az információs piac kialakulása és fejlődése is szükségessé teszi a tudományos, szakirodalmi információ gazdasági elemzését. Bár az "információs áru" speciális jellemzői megnehezítik az információ társadalmi-gazdasági értékének közvetlen meghatározását, az információ árujellegét és értékét egyre inkább közhelyként emlegeti a szakirodalom. A szocialista országokban a szakirodalmi információ gazdasági kérdéseinek vizsgálata még csak a kezdeti szakaszban tart. Az információtermelő ágazatok vagy az "információs gazdaság" létrejöttére, kiterjedésére és fejlődésére vonatkozó vizsgálatok csak elvétve születtek mindeddig ezekben az országokban. A legtöbb szocialista országban jelen-

leg kettős szerepet tölt be az információ: részben áruként, részben pedig ingyenes szolgáltatások tárgyaként értékelhető. A szakirodalomban található szórványos elemzések alapján (amelyek meglehetősen eltérő megközelítéseket alkalmaznak) megállapítható, hogy a jelenlegi szakaszban az információ a szocialista országokban "kvázi-áruként" fogható fel, s éppen ezért az információ piaca is "kvázi-piac". A nemzetközileg is jól ismert magyar gazdaságirányítási reform körülményei között a magyar szakirodalmi információs szektor számos sajátosságot mutat. Példaként idézhetők az információközvetítő kisvállalkozások, ill. a számítógépes információs szolgáltatásoknak a hagyományos szakirodalmi szolgáltatások díjainál jóval magasabb tarifái. Az információs szektorban természetesen célszerű elkerülni a díjak bevezetése és többszáz százalékos emelése révén bekövetkező inflációs hatást, ugyanakkor úgy tűnik, hogy a csupán állami támogatásra és ingyenes vagy csaknem ingyenes szolgáltatásokra épülő könyvtári rendszer hosszú távon nem lehet igazán hatékony.

A fejlődő országok számára a társadalomtudományi információ és dokumentáció fejlesztése rendkívül fontos az általános fejlesztési célkitűzések megvalósításában és igények kielégítésében. Számos fejlődő országban éppen ezért a fejlesztés-orientált információ külön kategóriát képez az információs rendszeren belül. A harmadik világ országainak fejlesztési információs rendszerei számos problémával, gonddal terhesek. Így például a számítógépes szakismeretek hiánya komoly gátja az ilyen típusú rendszerek kifejlesztésének és hatékony igénybevételeknek. A közeli jövőben mind több fejlődő országnak kell felismernie azt, hogy a fejlesztés-orientált információs rendszerekre fordított eszközök növelése elengedhetetlen.

A vitaanyagok rámutattak arra a körülményre, hogy az egyes országcsoportokban, illetve régiókban az információs piac feltételei és fejlődési üteme eltérő képet mutat. Míg a technikai lehetőségek szinte korlátlan skálája az információs ágazatok résztvevőinek szorosabb együttműködését idézte elő a fejlett országokban, addig a fejlődő országokban a lehetőségek kiaknázását alapvető erőforrások – például megfelelő szakképzettség – hiánya korlátozza. A társadalomtudományi információ és dokumentáció világméretű fejlődése szempontjából igen lényeges a nemzetközi információcseré viszonyosságának biztosítása, s ennek csak egy vonatkozása az amerikai adatbázisok európai adatbázisokkal való cseréje. A vita során felmerült az is, hogy a társadalomtudományi információ és dokumentáció szellemi terméként, igen speciális helyzetet foglal el a copyright tekintetében. (Példaként: a könyvtári információs termékek szerzői jogi védelme egyáltalán nem biztosított.)

A Bizottság ülésének másnapján került sor az adminisztratív kérdések megvitatására és a következő ülésig tartó program összeállítására. A FID/SD előző évi tevékenységére vonatkozó elnöki jelentés jóváhagyását követően az Unesco számára végzett projekt végrehajtó bizottságának elnöke tett jelentést. A projekt a társadalomtudományi információs és dokumentációs oktatási és képzési lehetőségek egész világra kiterjedő felmérését célozta. Az eredményeket az Unesco DARE adatbázisa tartalmazza majd. Az adatgyűjtés és az ellenőrzés szakasza lezárult.

A Bizottság jelenlévő tagjai egyetértettek abban, hogy továbbra is folytatni kell az ICSSD-vel és az IFLA/SS-sel közösen kiadott Liaison Bulletin megjelentetését. Folytató-

dik a Bizottság gondozásában megjelenő FID Studies in SSID sorozat kiadása is. Megjelent a 4. kötet Társadalomtudományi információs és dokumentációs hálózatok (Networks and networking in SSID) címmel. Az IFLA társadalomtudományi szekciójával közösen jelenteti meg a Bizottság a társadalomtudományi "szürke irodalomra" vonatkozó kötetét. A FID Studies in SSID 5. kötete a hágai ülésen elfogadott vitaanyagok módosított, illetve véglegesített változatait tartalmazza majd.

Az elkövetkező időszakban a FID/SD két téma vizsgálatát tűzi ki célul:

- a felhasználói esettanulmányok szerepe a társadalomtudományi információs és dokumentációs szolgáltatások létrehozásában, működtetésében és értékelésében (mikro- és makroszintű megfontolások);
- információs stratégia, információs politika, különös tekintettel a társadalomtudományi információra és dokumentációra.

A Bizottság emellett megvizsgálja annak lehetőségét, hogy bekapcsolódjon az Unesco által javasolt azon projekt végrehajtásába, amely a FID Tanácsa részéről kedvező fogadtatásban részesült, s amely a modern kommunikációs eszközök társadalmi-gazdasági hatásainak vizsgálatára irányul.

III.

Talán még a vázlatos ismertetések – amelyek természetesen a Kongresszus anyagának csupán töredékéről adnak információt – is jelzik az információtudomány fejlődésének új szakaszában megnyilvánuló hangsúlyeltolódásokat. A 80-as évek közepén mind nagyobb figyelem irányul a *felhasználó felé*. Az információ kereslete és kínálata közötti különbség mérséklése – csakúgy mint az információ "alulhasznosításának", nem kellő mértékű kiaknázásának felszámolása vagy csökkentése – megköveteli a technikai eredmények legszélesebb skálájának felhasználását és a rendszerszemléleten alapuló, tudományos (szervezési, szociológiai, közgazdasági stb.) megközelítések legszélesebb körű alkalmazását. Ahogy azt *Mihajlov* professzor kongresszusi előadásában megállapította, az információtudomány alapvető feladata ma a kutatási és termelési programok sikeres végrehajtásához szükséges információs környezet megszervezése. Az információtudomány tárgya tehát nemcsak a szükséges hardver és szoftver eszközök vizsgálata, hanem az információ olyan társadalmi jelenségként való elemzése, amely a tudomány és a termelés szervezésével szoros kapcsolatban áll. Az információtudomány így külön tudományágból átfogó tudományos programmá válik, amely a változó és fejlődő világ információs környezetének globális problémáját, illetve e probléma megoldási lehetőségeit vizsgálja. Úgy tűnik, hogy e folyamatban a FID-nek megvan a meghatározott szerepe, s nem csupán a véleménycserére vagy tapasztalatcserére lehetőséget biztosító nemzetközi fórumként. Erre utal a FID 1986-ban tartandó montreali kongresszusa is, amely a tervek szerint az információ és a technológia – transzfer összefüggéseit tárgyalja majd.